

amb l'evocació dels maquis, l'aproximació a la natura amb la reflexió familiar, l'intimisme amb les referències literàries... una miscel·lània on es couen sensacions oposades que van de la lírica més arravatada, al pensament polític, l'estima per una pàtria híbrida, *Ibèria*, la defensa de la llengua pròpia o l'admiració pel castellà tant en els seus mestres com en l'idiolecte, «la parla de Pedralba... híbrida per definició, feliçment impura».

Aquest univers que va creixent a força de sedimentacions de tota mena, es barreja en una escriptura que en abraonar la realitat més pròxima, fa servir els ulls del millor Pla i la pulsio visceral d'Estellés. Cadascuna de les cinquanta seccions es nodrirà d'un complex equilibri entre l'objectivitat plàstica, la reflexió punyent i la crònica d'una època.

El llibre creix entre la història personal i la història del país, un propòsit complex de què Juli Capilla se'n surt amb escreix gràcies a la seua habilitat per mesclar les vivències personals, l'atmosfera d'un poble de l'interior en la dècada dels vuitanta i, tot plegat, l'amor a la vida transfigurada en arbres, persones, paraules, animals, terra i poetes, tots ells units per la seua condició efímera.

Aquesta consciència de la provisionalitat, emfasitzada per la mort d'Amadeo, justifica la insistència a estimar una realitat diversa i contradictòria que rep de la paraula el llevat per fer pujar el sentit. Com diu l'autor: «I, a pesar de tot, ens queda la paraula. La terra i la paraula... Ens queden moltes coses...». ☾

Victòria Camps

PER UN FEMINISME MATERIALISTA

Discurs contrafeminista

Mercè Rius

88 pp., 2024, Catarroja, Editorial Afers

Als que estem habituats a llegir Mercè Rius no ens sorprèn la voluntat d'anar a contracorrent que anima la seva escriptura més creativa. Més enllà d'una trajectòria acadèmica sòlida, amb estudis dedicats a Sartre, Adorno i Eugeni d'Ors, o a temes de gran densitat metafísica, com el del llibre recentment publicat, *Matèria. El grau zero de la filosofia*, la filòsofa catalana no defuig una immersió molt personal en els moviments ideològics que són «tendència» avui dia i que, per bé o per mal, estan envaint el camp de la filosofia, com és el cas del feminisme. El que la mou a endinsar-se en els feminismes de la darrera onada no és precisament la complaença

pels avenços assolits, sinó la convicció que requereixen una crítica afilada que faci paleses les seves contradiccions. El tret de sortida de l'ofensiva de Rius contra el neofeminisme va tenir lloc ara fa deu anys amb un assaig destinat a mostrar la misogínia dels filòsofs: *Contra filòsofs. O ¿en qué se diferencia una mujer de un gato?* Un retret que fa extensiu a filòsofs i filòsofes, ja que, al seu parer, ni aquestes no escapen als tics dels seus col·legues masculins i androcèntrics per definició; per molt que s'hi esforcin no arriben a trencar el paradigma de l'adversari en els intents de superar la dominació masculina. Doncs bé, segons l'autora, la ceguesa intel·lectual del feminisme no ha fet sinó empitjorar. El «contra» del *Discurs contrafeminista* és molt més punyent i directe que el del llibre anterior, si més no, perquè ara la filòsofa empra un gènere més provocador, el pamfletari, que li dona llicència per despentinar-se i no mossegar-se la llengua, per analitzar les absurditats d'una pretesa emancipació que està lluny de ser-ho de veritat.

Emancipar-se vol dir alliberar-se de cadenes i repressions, superar dominacions i corregir discriminacions. El feminisme com a moviment emancipador té una història llarga. Parlem ja de «tres onades» successives que han conduït les dones a veure formalment reconeguda la igualtat de drets amb els homes. Ara bé, un cop tens reconeguts els drets, els pots fer servir de maneres diferents, però és una mica estrany que serveixin tant per defensar una actuació com la contrària. Vegem-ne només dos exemples: les dones musulmanes poden optar, en nom del dret a la llibertat, tant a treure's el vel com a posar-se'l si d'aquesta manera creuen que estan reafirmant la seva identitat musulmana; segon exemple: les possibilitats de posposar la maternitat gràcies a les tecnologies reproductives han contribuït a assumir la idea absurda que la maternitat és un dret, fins al punt que ha de ser possible i legítim contractar «mares de lloguer» disposades a parir el fill que la dona (o l'home) no pot parir directament ni amb l'ajut de les tècniques reproductives. Que una majoria de feministes acceptin aquest nou «mètode reproductiu» sense escarafalls ni aturar-se a pensar què passa amb els drets de la mare contractada, i de quina emancipació parlem, no s'acaba d'entendre. En la societat de consum, el pas que va de convertir els desitjos en necessitats i aquestes en drets, es dona en un vist i no vist.

El nou feminisme beu en gran part de les teories dels *boomers* que van protagonitzar el Maig del 68. L'emblema més paradigmàtic d'aquella pretesa revolució fou el de l'amor lliure, la fi de la repressió sexual, el «prohibit prohibir», la transgressió sense fre, un alliberament real —s'ha de dir— per a les que ens havíem educat en la moral nacionalcatòlica de la decència en el vestir i la monogàmia vitalícia. Ara bé, una vegada alliberada la libido de la finalitat reproductiva, d'on ve o com es forma

el criteri per gestionar l'amor lliure? I, sobretot, qui s'ha de responsabilitzar de les decisions que es prenen? Com diu Adorno, a qui Rius segueix, els habitants de la societat de consum, d'un «món feliç», redueixen la llibertat a la mera satisfacció del desig. Una reducció en la línia del neoliberalisme més criticat: l'anomenada «llibertat negativa» que ni es pregunta qui em dirigeix, a qui segueixo o per què faig el que faig. Kant ja va dir sense embuts que la llibertat era una altra cosa: la llibertat ben entesa no és l'absència de límits, sinó l'autonomia per la qual cadascú es posa les normes que han de regir la seva acció. Les millors línies del *Discurs contrafeminista* són les que s'esplaïen sobre el sentit que cal donar a la llibertat des de idees tan inequívokes com aquesta: ser lliure significa superar obstacles, però no tots, ja que sense obstacles, suprimim la llibertat. Es més, a diferència de l'amor, que cerca la singularitat o la unitat de l'altre, el desig és abstracte i no reconeix raons, la libido va a la seva, practica el sexe amb qualsevol. Dit d'una altra manera, el neofeminisme simplifica quan sembla ignorar que fer-se càrrec de la llibertat no és cap broma de la qual puguem prescindir, és una càrrega que cal entomar.

El camí a contracorrent que emprèn Mercè Rius la du a fer-se ressò de personatges passats de moda i que serien impropis d'una feminista canònica i seguidora de les consignes de la correcció política. Ella no sols no ho és, sinó que lluita per no semblar-ho. Per les pàgines del *Discurs* transiten les dues figures bíbliques del Jardí de l'Edèn: la temptadora Eva i la insubmisa Lilit. Enfront de la reivindicació a favor de la intrèpida Lilit, que és la que agrada a les feministes, Rius fa notar que Eva no és només la seductora que du Adam a desobeir per tastar la fruita prohibida; a Eva la tempta la promesa de ser omniscient, d'assaborir la saviesa que només posseeixen els déus: «sereu com déus», promet Jahvé. Aquesta ambició, però, que podria dur Eva a empoderar-se, passa desapercebuda quan el que es busquen són purs models de desobediència i d'insubmissió. Desobeir per fer què?

Quan Simone de Beauvoir diu que no es neix dona, sinó que s'esdevé dona, no està dient que la manera d'arribar a ser una mateixa és acceptant els estereotips i els rols socials (de gènere); s'esdevé dona, al contrari, qüestionant els estereotips vigents, per viure d'una altra manera, lliurement. Però, recorda Rius, no esperem que la llibertat ens atorgui seguretat, tot al contrari, en haver de prendre decisions sense l'aixopluc de cap ens dominador, sigui un déu, un dictador o un mascle qualsevol, cadascú haurà de respondre del que fa. Com afronten els feminismes el repte de la llibertat? Doncs no assumint el dubte i la inseguretat per compte de cadascú. Quan l'individu se sent indefens i perdut, el que fa és demanar l'empara de l'estat i de les lleis. Contradictòriament, no li costa massa renunciar a l'autonomia guanyada i requerir protecció. Les feministes més alliberades no renuncien al pro-

teccionisme per poder fer el que lliurement volen, més aviat el reclamen. Així, les promotores de l'al·letament maternal demanen el suport de l'administració pública: «el sistema ens ha abandonat». El consentiment es converteix en la prova de les relacions sexuals volgudes, no abusives, però, això sí, en cas de dubte, ha de ser un consentiment verificat per un jutge. Em ve a la memòria el conegut llibre de Erich Fromm, *La por a la llibertat*, segons el qual la persona insatisfeta i desconcertada per la incertesa que l'envolta acaba preferint la submissió a un sistema autoritari que no el risc d'actuar per si mateixa. Mercè Rius al·ludeix a la distòpia de Huxley, el *Brave New World* poblat per persones genèticament determinades a sentir-se bé en el món on els toca viure.

De la denúncia implícita en les insubmissions que agrada tant al nou feminisme deriven fenòmens tan actuals com la guerra al binarisme o al llenguatge no inclúsiu. Pel que fa al rebuig del binarisme, Rius es pregunta a què treu cap la multiplicació de gèneres. Que defineixi cadascú el seu? Però aquest individualisme seria absurd ja que les identitats singulars són inviables, no hi ha identitats úniques. I si és cert que el llenguatge diferenciat ha ajudat a prendre consciència que també hi ha nenes, ciutadanes i emprenedores, no caldria fer un esforç d'imaginació per no afusellar la gramàtica, tot activant la capacitat de formar analogies? Algú sap el que és avui una analogia? La mateixa Mercè Rius reconeix que la digitalització no ajuda a practicar aquesta mena de subtileses.

El camí cap a la igualtat que està recurrent l'emancipació femenina serà més complicat a mesura que les reivindicacions bàsiques es vagin assolint i ho facin universalment. Ara es tractaria de trobar no la igualtat sigui com sigui, sinó la igualtat «en la diferència», si no ens volem carregar la llibertat subrepticiament, sense adonar-nos-en. Marcar la diferència no és proclamar la toxicitat de la masculinitat en general ni dessexualitzar-se. Mercè Rius pensa en un feminisme materialista atès que, segons explica, és la matèria el que ens separa els uns dels altres. Viure consisteix a experimentar les tensions entre la teva manera de ser, única i irrepetible, i les pressions de l'entorn: «La materialitat de l'existència no et permet realitzar mai completament les idees ni, molt menys, assolir els ideals. L'esperit uneix i la matèria separa». És per això que la conclusió de l'al·legat de Rius només pot ser aquest: «Feministes del món, desuniu-vos!».

Una consigna provocadora, òbviament, perquè fa pensar, estimula la reflexió en un món en què el dèficit d'atenció s'està convertint en una patologia majoritària. Pensar i saber escoltar opinions diferents hauria de ser indestriable de qualsevol interès alliberador. La veritat no la té ningú, tampoc sabem del cert quina és la millor manera de dur a terme qualsevol moviment emancipador. Rius n'és

conscient i ho mostra emprant un estil irònic que la distància tant del que critica com de si mateixa. «La ironia», ens diu, «és un distanciament respecte a allò que es diu. I sempre amb el benentès que el subjecte irònic no es pot distanciar d'allò que diu sense distanciar-se alhora de si mateix. No per desentendre-se'n, per fer-se l'orni, sinó al contrari, per respondre amb objectivitat de les seves paraules com a seves, en lloc d'engegar-les com si fossin veritats absolutes». Totalment d'acord. No és l'autocomplaença, sinó l'autocrítica, el que farà avançar de debò el feminisme. ◀

Frederic J. Porta

FEIXISTES A LA RAMBLA

El Fascio de las Ramblas. Los orígenes catalanes del fascismo español

Xavier Casals i Enric Ucelay-Da Cal

568 pp., 2023, Barcelona, Ediciones Pasado y Presente

El llibre de Casals i Ucelay-Da Cal és d'aquells que els anglosaxons descriurien, en un eslògan, com una *history at its finest*. Combina l'erudició i la profunditat amb el dinamisme narratiu; la lucidesa i l'enginy d'Ucelay-Da Cal amb la tenacitat, la solidesa i la capacitat de treball de Casals. Aquesta obra és, alhora, resultat de la veterania, per la reconeguda trajectòria dels dos autors en l'ofici d'historiador, i fresca i innovadora, perquè obrirà moltes vies de recerca i renovarà diversos àmbits de la historiografia catalana, espanyola i europea.

Llibre de 400 pàgines, els seus vint-i-set capítols curts es poden llegir per separat o seguits, i exploren totes les facetes del sorgiment del «feixisme» —explicaré les cometes més avall— a la Barcelona de l'hivern de 1918 a 1919, mirant també cap al passat i cap al futur. El règim de la Restauració queda retratat de dalt a baix, com la frontissa entre el segle XIX i el XX que va ser, a partir dels moviments polítics que el travessen. Tot el que s'escrigui a partir d'ara sobre els temes que hi han abordat els autors, del lerrouxisme al maurisme, passant per l'independentisme, l'anarcosindicalisme, el carlisme, el catalanisme conservador —o no cal dir-ho, el feixisme—, haurà de partir de les hipòtesis i conclusions de *El Fascio de las Ramblas*, sigui per afirmar-les, negar-les o matisar-les. A més d'oferir un estat de la qüestió d'aquestes temàtiques relacionades, i aportar un granet de reflexió i estimular la recerca de totes elles, el llibre presenta tres grans claus interpretatives: primera, que el sorgiment del feixisme espanyol no es pot entendre sense la dinàmica de la «capitania cubana», un poder fora de la llei, fàctic, *modus operandi* violent heretat de les guer-